

Prehospital akuttmedisin uten primærleger?

En studie fra Rogaland viser geografiske forskjeller med hensyn til primærlegenes medvirkning i prehospital akuttmedisinsk behandling.

Lov om medisinsk nødmeldetjeneste fra 1990 hadde som målsetting enhetlig varsling og respons ved akuttmedisinske tilstander. I en ny studie har man undersøkt om systemet fungerer etter intensjonen, og om primærleger er en integrert del av tje-
nesten.

Alle 1 035 akutte primæroppdrag med bil eller fly utført av luftambulansen stasjonert i Stavanger over 18 måneder i 1998–99 ble inkludert i en prospektiv, observasjonell studie (1). Studien inkluderte de fleste akuttmedisinske «røde» oppdrag for 385 000 mennesker dekket av Rogalands to AMK-sentraler i Stavanger og Haugesund.

Nødnummeret 113 ble brukt i 50 % av alarmene fra distriktene, mot 96 % i Stavanger. AMK-sentral varslet primærlege i 23 % av situasjonene i Stavanger mot 88 % og 91 % i sonene lengst fra luftambulansbasen. Hvis varslet, var primærlegene bare til stede i 27 % av tilfellene i Stavanger mot 67 % og 85 % i sonene lengst unna.

Primærlegene i distriktene synes å være en integrert del av nødmeldetjenesten, mens det nærmere luftambulansbasen har utviklet seg en praksis som ikke er basert på offisielle politiske eller faglige beslutninger. Kompetanseheving av ambulanspersonell og luftambulansetilbudet med anestesilege kan være faktorer som endrer primærlegers atferd i prehospital akuttmedisin. Det er vist effekt på overlevelse ved rask tilstedekomst av den spesialiserte utrykningstjenesten i Stavanger.

Studien viser at det ikke er en enhetlig varsling og respons i Rogaland. Organisering av nødmeldetjenesten må ta hensyn til geografi i planlegging, og finne frem til en fornuftig rollefordeling mellom aktørene, hvor også primærleger har en plass.

Birger Vårdal

birger.vaardal@hesbynet.no
Sandnes

Litteratur

1. Vaardal B, Lossius HM, Steen PA et al. Have the implementation of a new specialised emergency medical service influenced the pattern of general practitioners involvement in pre-hospital medical emergencies? A study of geographic variations in alerting, dispatch, and response. *Emerg Med J* 2005; 22: 216–9.

Ny kunnskap om emfysemutvikling

Ceramid induserer apoptose og emfysem i muselunger og er oppregulert i lungevev hos emfysempasienter.

Ved emfysem fører ødeleggelse av alveolvegger til redusert lungefunksjon. Sykdomsmekanismen er ikke klarlagt, men de siste 50 årene har protease-antiprotease-hypotesen vært gjeldende. Denne foreslår at antiproteaser beskytter lungene mot ytre påvirkning, for eksempel røyking, som kan føre til økt proteolyse. Ved emfysem er det et misforhold mellom proteaser og antiproteaser i lungene som fører til destruksjon av lungevev. Selv om hypotesen har vært nyttig for studier av emfysem, har den ikke kapasitet til å forklare alle sider av sykdommen.

I en studie fra USA vises det at ceramid induserer apoptose og emfysem i muse-
lunger (1). Budbringermolekylet ceramid produseres i flere vev som en respons på endotoksiner, cytokiner og oksidativ stress og koordinerer svar på disse stimuliene. Hemming av ceramiddanning i en musmodell for emfysem, førte til at musene ikke utviklet emfysem. Hos menneske er ceramid oppregulert hos emfysempasienter

og er derfor satt i sammenheng med emfysemutvikling.

– Artikkelen er interessant av flere grunner. Den demonstrerer et alternativ til den tradisjonelle protease-antiprotease-teorien med tanke på utvikling av emfysem. Selv om det også finnes andre teorier for danning av emfysem, har det lenge vært klart at den tradisjonelle teorien ikke er tilstrekkelig til å forklare alle forandringer ved emfysemutvikling, sier professor Per Bakke ved Lungeavdelingen, Haukeland Universitetssjukehus.

– Det finnes i dag ingen tiltak ut over røykeslutt som hindrer emfysem. At hemming av ceramid hindrer emfysem hos mus og rotter, antyder et tilsvarende angrepspunkt hos mennesker. Resultatene er interessante med tanke på genetiske studier av kronisk obstruktiv lungesykdom. Genene som koder for ceramid og sfingosin-1-fosfat kan være potensielle kandidatgener, sier Bakke.

Jens Bjørheim

jens.bjorheim@medisin.uio.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Petrache I, Natarajan V, Zhen L et al. Ceramide upregulation causes pulmonary cell apoptosis and emphysema-like disease in mice. *Nat Med* 2005; 11: 491–8.

Profesjonelle gynekologiske pasienter

Gynekologisk undersøkelse kan føles pinlig, både for uerfarne medisinstudenter og for kvinnene. Ved Karolinska sjukhuset har man gjort et forsøk med såkalte profesjonelle pasienter i den første undervisnings-
uken i gynekologi og obstetikk (*Med Teach* 2005; 27: 130–5).

Kurset bestod av fire elementer: forelesning, gruppesamtale, trening i grupper med 2–4 studenter sammen med en lærer og en profesjonell pasient og etterfølgende individuell tilbakemelding. En spørreskjemaundersøkelse inkluderte 97 studenter, 21 lærere og 14 profesjonelle pasienter. Alle gruppene mente at denne undervisningsformen var svært verdifull.

Forfatterne peker på at funnene samsvarer med funn fra tidligere studier som viser at denne metoden er bedre enn bruk av plastmodeller, bl.a. fordi studentene får trening i kommunikasjon.

Røykeslutt mot katarakt

Katarakt er den vanligste årsak til blindhet i verden. Den eneste tilgjengelige behandling er kirurgisk ekstraksjon av linsen. Etiologien er multifaktoriell. De fleste studiene har vist at røyking gir økt risiko.

Nær 35 000 kvinner i alderen 49–83 år i det svenske mammografiprogrammet ble fulgt opp i perioden 1997–2002. Over 2 100 tilfeller av kataraktekstraksjon ble registrert (*Am J Epidemiol* 2005; 162: 73–9).

Forskere fant et dose-respons-forhold mellom røykeintensitet og risiko for kataraktekstraksjon. Risikoen ble redusert med tiden hos dem som sluttet å røyke.

Ingen sammenheng mellom ultralyd og IQ

Bruken av ultralyd i svangerskapet øker, selv om risikoen for fosterskade ikke helt kan utelukkes. Fire epidemiologiske studier har vist en mulig sammenheng mellom prenatal ultralydundersøkelse og venstre-hendthet, og noen dyrestudier har vist kognitiv påvirkning.

Svenske forskere har nå undersøkt om det er noen sammenheng mellom prenatal ultralydundersøkelse og intellektuelle prestasjoner blant menn født i perioden 1973–78 som møtte til militærtjeneste i årene 1991–96 (*Epidemiology* 2005; 16: 304–10).

8 000 eksponerte menn ble sammenliknet med nær 197 000 kontrollpersoner. Det ble ikke påvist noen klar sammenheng mellom ultralydskanning og intellektuelle prestasjoner, men forfatterne mener flere studier er nødvendig, bl.a. fordi eksponeringen i dag er høyere enn i denne studien.